

LINGEA

nová edice

**Správně
česky**

největší, podrobná, aktuální

Správně česky Tituly v ediční řadě „správně česky“ jsou určeny učitelům, redaktorům, editorům, překladatelům, spisovatelům i studentům, kteří při své práci či studiu potřebují oporu a pomoc v podobě kvalitních a podrobně zpracovaných příruček.

SPOLEČNÉ VLASTNOSTI

Velikost: 190 × 130 mm
Obálka: pevná
Přílohy: CD-ROM s el. verzí
Tisk: dvoubarevný

ZATÍM VYŠLY TYTO TITULY:

pravidla českého pravopisu

- 896 stran, 65 000 hesel (o 50 % více než Pravidla českého pravopisu 1993)
- Aktuální slovní zásoba, nová slova a zeměpisné názvy
- Podrobné tvaroslovné informace u každého hesla
- Dodatek MŠMT ČR zpracovaný přímo do hesláře a aplikovaný na řadu dalších slov
- Podrobné kapitoly o pravopisných pravidlech včetně velkého množství příkladů
- Užitečné příklady přímo v hesláři
- Rámečky se zajímavými informacemi a poučením
- Naznačení dělení slov
- Seznam antických jmen, slovník zkratk, tabulky skloňování...

slovník českých synonym a antonym

- 576 stran, 30 000 hesel
- 51 000 významů, 120 000 synonym a 23 000 antonym
- Nejobsáhlejší a nejmodernější slovník svého druhu na českém trhu
- Dvoubarevný tisk pro lepší orientaci v heslech

CD-ROM verze obsahuje:

- 65 000 hesel
- 95 000 významů
- 215 000 synonym
- 48 000 antonym

Pravidla českého pravopisu – obsah

Předmluva	7
O pravidlech	8
Seznam použité literatury	11
Struktura hesla	12
Zkratky	14
Slovník pojmů	16

Pravidla pravopisu	19
Výslovnost slov domácích	19
Hlásky a písmena české abecedy	22
Shoda	25
Souhláskové skupiny	36
Předložky <i>s</i> a <i>z</i>	37
Předpony <i>s-</i> a <i>z-</i>	38
Spřežky	41
Délky samohlásek	45
Přídavná jména na <i>-cí</i> , resp. <i>-í</i>	46
Přejatá slova	48
Velká písmena	61
Interpunkční znaménka	75
Dělení slov	110
Přímá řeč	111
Zkratky a značky	112
Přechylování příjmení	121
Výslovnost cizích jmen (a zásady transkripce)	123

Pravopisný slovník	153
---------------------------------	------------

Přílohy	853
Antická jména	853
Slovník zkratk	861
Citátová slova a spojení	879
Italská hudební terminologie	882
Zvláštnosti skloňování	883

Na základě zestručněného obsahu si můžete udělat základní představu o tom, které pravopisné a gramatické jevy jsou v knize zpracovány, případně kolik prostoru jim bylo věnováno.

Proč nová Pravidla Lingea?

Asi se ptáte, proč Lingea vydává svoje Pravidla, čím se liší od školního či akademického vydání Pravidel z r. 1993, zda jsou po odborné stránce spolehlivá apod. Dovolte nám tedy uvést několik důvodů, které nás k myšlence sestavení Pravidel Lingea vedly.

A Zaměstnanci společnosti Lingea pracují denně s jazykem již více než 11 let. Připravujeme především překladové slovníky různého zaměření pro několik jazyků, čeština zde však hraje klíčovou roli. Museli jsme řešit některé sporné otázky, např.:

- Mají slova cizího původu pravopisné varianty? A jestliže ano, kterou z nich lze považovat za základní, stylově neutrální či už knižní až zastarávající?
- Jak se správně píšou slova, která dosud nebyla v žádné příručce popsána?
- Zachovalo si cizí slovo převzaté do češtiny své specifika, nebo již v českém morfologickém systému zdomácnělo?

B Při vytváření překladových slovníků Lingea jsme ne vždy našli informaci, kterou jsme v danou chvíli potřebovali. Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost či Akademický slovník cizích slov se bohužel často ukázaly jako nedostatečné zdroje k zodpovězení těchto otázek, v některých případech si tyto příručky dokonce navzájem odporovaly.

C Kromě překladových slovníků vytváříme i různé jazykové nástroje, z nichž nejznámější je korektor pravopisu v MS Office a v dalších programech. Zde byla situace ještě mnohem složitější, protože jsme museli u mnoha slov rozhodnout, zda již lze určitý tvar zařadit jako dubletní, nebo jako jediný možný. Při hledání odpovědí na tyto otázky jsme zjistili, že právě problémové tvary jako 1. p. mn. č. u mužských životných, 6. p. j. č. u mužských neživotných podstatných jmen, 3. osoba mn. čísla u sloves 3. a 4. třídy, tvary rozkazovacího způsobu některých sloves nebo informace, jak se dané přídavné jméno stupňuje, nelze vyhledat ani v Pravidlech, ani ve výkladových slovnících. Hlavním zdrojem poučení o tvarosloví je Akademická mluvnice češtiny, ale tu většinou běžný uživatel jazyka nemá k dispozici.

D Další praktický nedostatek Pravidel z r. 1993 vidíme v zařazení Dodatku MŠMT na samotný závěr knihy, přičemž spousta uživatelů vůbec neví, že nějaký Dodatek existuje, natožpak jak s ním pracovat. Tedy zda se zásady v Dodatku vztahují pouze na slova v něm uvedená, nebo i na slova jiná. Z toho důvodu jsme informace Dodatku „zabudovali“ přímo do hesláře. Uživatel si tak nemusí poměrně složitě dohledávat, zda jím preferovaná pravopisná podoba daného slova je správná nebo není (např. dvojice slov *bonbon* – *bonbón*, *kurziva* – *kurzíva* ap.).

E Při své práci často narazíme na slova, která starší příručky neobsahují. Pravidla českého pravopisu neodrážejí změny ve slovní zásobě za posledních 15 let. Stejně je tomu i u Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Slovní zásoba je nejproměnlivější, nejdynamičtější se rozvíjející částí jazyka. Kdo před 15 lety používal slova jako *biopotraviny*, *cappuccino*, *ekoterorismus*, *chatovat*, *e-mail*, *internet*, *kuskus*, *lasagne*, *on-line*, *scanovat*, *scrabble* a mnohá další? Nové jevy ve slovní zásobě sice popisuje publikace *Nová slova* v češtině, ovšem který uživatel má čas listovat třemi či více různými publikacemi, aby našel řešení jazykového problému? To je také důvod, proč jsme do Pravidel Lingea zařadili i některé kapitoly, které rámec pravopisných pravidel přesahují, např. kapitolu o výslovnosti, přechylování příjmení apod.

F Domníváme se, že na podobné problémy narážejí všichni aktivní uživatelé češtiny, jako jsou učitelé, redaktori, spisovatelé, pracovníci médií, tiskoví mluvčí organizací i firem, studenti a obecně všichni ti, kterým na výsledku jejich písemného projevu záleží.

Rozhodli jsme se proto připravit titul, který v mnoha ohledech převyšuje rozsah „běžných“ pravopisných pravidel. Tento záměr není samoučelný, ale vychází ze skutečných potřeb a z praxe nakladatelství Lingea. Pravidla jsou samozřejmě ve shodě s kodifikací zachycenou v jiných příručkách, které vycházejí pod záštitou Ústavu pro jazyk český. Co zde najdete navíc:

- Rozsah pravopisného slovníku je mnohem větší, obsahuje cca **65 tisíc hesel**.
- Všechna hesla jsou zpracována mnohem **podrobněji**, včetně informace o výslovnosti a tvarech, zahrnuty jsou i problematické tvary podstatných jmen, sloves, informace o stupňování přídavných jmen a příslovčí ap.
- V celém hesláři je naznačeno **dělení slov**.
- Základní varianty hesel jsou zobrazeny **modře**, zastaralé varianty černě.
- Do hesláře jsou vloženy rámečky pojednávající o různých jazykových **zajímavostech** či **typických chybách**.
- Teoretická část je zpracována detailněji, se spoustou **praktických příkladů** na psaní čárek ve větě, velkých písmen, kolísání dlouhých a krátkých samohlásek, psaní s/z ve slovech ap.
- Najdete zde i základní **typografické zásady**, psaní akademických titulů, přechylování příjmení ap.
- V kapitole 17 je **přehled výslovnosti** vlastních jmen pro 33 světových jazyků.
- Samostatnou přílohu tvoří rozsáhlý **slovník zkratk** včetně mnoha aktuálně používaných (*ABS, CD-ROM, FCE, CV, LCD, DVD, QWERTZ, QWERTY, WAP*).
- Důležitou součástí tohoto díla je i předmluva, v níž objasňujeme příznakovost některých tvarů zařazených do hesláře ap. (např. tvarů na *-nul* u sloves vzoru tisknout nebo koncovky *-ou* ve 3. os. mn. č. u sloves 3. třídy – vzor krýt, kupovat).
- Zajímavou přílohou je **přehled citátových spojení** běžně používaných v psaném projevu (*a priori, bona fide, ad hoc, ex offio, in memoriam...*) včetně jejich správné výslovnosti, další přílohou je přehled italské hudební terminologie.
- Ke knize je přiloženo **CD s kvalitním programem** umožňujícím používat jak slovníkovou, tak teoretickou část přímo při práci na počítači. Aplikace disponuje rychlým **fulltextovým hledáním**, grafickým vzhledem a zpracovaným ovládáním známým z jiných aplikací Lingea, jako jsou Lexicon 5 či EasyLex 2.

Slovník synonym a antonym

Slovník českých synonym a antonym je nejobsáhlejší a nejmodernějším slovníkem svého druhu na českém trhu. Slovník je určen redaktorům, editorům, překladatelům, spisovatelům, kteří si chtějí rozšířit slovní zásobu, v neposlední řadě také studentům, jejichž jazykový styl se teprve tříbí a někdy tápou při hledání vhodného výrazu. Ke knize je navíc připojen CD-ROM s přibližně dvakrát

rozsáhlejší elektronickou verzí slovníku. Slovník českých synonym a antonym dokazuje bohatost češtiny a pomáhá uživatelům vyvarovat se nadužívání módních cizích slov (*implementovat, virtuální*), dokáže zpestřit a obohatit individuální slovní zásobu o mnoho zajímavých, ale i neotřelých synonym či antonym. V neposlední řadě nabízí i možnost prohloubit si znalost rodného jazyka.

mycí, myčka, umýt, umyvadlo/umývadlo, umyvárna/umývárna, pomýje, mýval, mýdlo, mydlit, mydlář, mydlina, mysl, myšlenka, pomýšlet, přemýšlet, vymyslet, vymoysl, úmysl, usmyslet si, smýšlení, smyslenka, smysl, smyslný, nesmyslný, průmysl, myslivec, myslivna, mýlka, mylný, omyl, zmýšlená, hmyzožravec, myšina, mýtina, vymýtit, vymycovat, odmykat, nedomykat, vymykat se, výmyk, přimýkat se, smyk, smýčít, smýček, smýčka, průsmyk, rozdmýchat, dmýchadlo/dmýchaadlo, ochomýtat se, mýto, mýtné, mykat, mykaný, mys, sumýš; Nezamysl, Nezamyslice, Mýto, Kamýk; Přemysl, Křesomysl ap.

! Pozor!

*my = zájmeno 1. os. mn. č. (např. my přijdeme), ale mi = 3. pád zájmena já (např. pošli mi to)
mýt = umývat (např. mýt nádoby), ale mít = vlastnit (např. mít pravdu)
vymýtit = odstranit (např. vymýtit stromy), ale vymítat = vypuzovat (např. vymítat ďábla)*

py, pý

pýcha, pytel, pysk, netopýr, slepýš, pyl, kopyto, klopýtát, třpytit se, zpytovat, pykat, pýr, pýřit se, čepýřit se

pýšný, pýšnit se, zpychnout, pýchavka, pych, přepych, pytlovina, pytlák, pytláčit, pyskatý, ptakopysk, opylovat, sudokopytník, třpyt, třpytivý, třpytka, jazykozpyt, nevyzpytatelný, odpykat, pýravka, pýří, zapýřit se, pýřivý, pyj; Chropyně, Přepychy, Pyšely, Solopysky; Spytihněv ap.

! Pozor!

*pysk = ret (např. dolní pysk), ale pisk = pískot (např. pisk vrabců)
pýchavka = houba, ale píchat = bodat*

sy, sý

syn, sytý, sýr, syrový, sychravý, usychat, sýkora, sýček, syseľ, syčet, sypat

synovský, synovec, zlosyn, sytost, dosyta, nasytit, nenasytný, syreček, syrař, syrovátka, syrovinka, syřý, vysychat/vysýchat, sýkořice, sykat, sykot, sypký, sýpka, sypek, nasypat, násyp, násypný, osypání, vysypat, zasypat, zásy; Bosyně, Sychrov ap.

! Pozor!

*syřý = syrový (např. syřý chlad), ale sirý = osiřelý (např. sirý trůn)
syrový = ze syra (např. sýrová rolka), ale sírový = obsahující síru (např. oxid sírový)
sypat = nechat padat (např. sypat drůbeží), ale sípat = chraptět (např. sípat vzteky)
sirup, sirob (dříve psáno sy-, chybně spojováno se syřý)*

vy, vý

vy, vysoký, výt, výskat, zvykat, žvýkat, vydra, výr, vyžle, povyk, výheň a slova s předponou vy-, vý-

vykat, vysočina, vyšší, výše, výška, výšina, povýšit, vyvýšenina, zvýšit, převyšovat, zavýt, výskot, zavýsknout, zvyk, zlozvyk, zvyknout, zvyklost, navykat, navyknout, návyk, odvykat, odvyknout, obvyklý, žvýkací, přezvykovat, přezvýkavec, žvýkačka, vydrovka, povykovat, cavyky, vyza; Povydlí, Vysočany, Vysočina, Vyšehrad, Vyškov, Výtoň ap.

! Pozor!

*výr = sova (např. výr velký), ale vír = točivý pohyb, vřava (např. vír velkoměsta)
výt = vydávat táhlý zvuk (např. výt bolesti), ale vít = vázat (např. vít věnec)
výška = svislý rozměr (např. nadmořská výška), ale vížka = malá věž (např. vížka zámku)
výskat = jásat (např. výskat radostí), ale vískat = probírat se ve vlasech (např. vískat syna)
vysutý = vysunutý (např. vysutý ret), ale visutý = visící (např. visutý most)*

zy, zý

brzy, jazyk, nazývat, Ruzyně

jazyček, jazykozpyt, jazykověda, dvojjazyčný, jazyka, vyzývat, vyzývavý, vzývat, ozývat se ap.

! Pozor!

*nazývat se = jmenovat se (např. nazývat se slušným člověkem), ale nazívat se = mnoho zívát (např. Za celý večer se toho nazíval.)
brzičko (přípona -ičko; -y ve slově brzy souvisí se staročeským brzy = rychlý)*

V příponách u odvozovaných slov se píše spíše i/í:

*-ice: částice, slunečnice, slepice
-íček: budíček, chlebiček, mazlíček
-ička: bludička, gumička, básnička
-ičko: očičko*

Máme doma malého génia: už ve čtyřech letech četl a v pěti počítal.

Dvojtečka můžeme nahradit pomlčkou nebo (běžněji) čárkou (a spojovacím výrazem).

- f) mezi předvětím a závětim **periody** (tj. archaického složitého souvětí se dvěma souměrnými částmi, předvětím s obecnou myšlenkou a vysvětlujícím závětim; u nás byla perioda oblíbená zejm. v humanistické a barokní literatuře):

Jako ale člověk otce svého neb matku svou, vlast a jazyk svůj zapřítí nemůže, nechce-li se státí pokrytcem, neb synem nevědčným: tak nesmí i národ náš, aby se nestal nevěrným historii své, zapřítí původ svůj.

Poněvadž každého dne, každé chvíle a každé hodiny vždy více a více k smrti své jistě, k soudu spravedlivému a k věčnosti neskonale se přibližujeme všickni: každé tedy chvíle a ustavičně o tom přemýšlovati máš, křesťanský člověče, kterak by při smrti i soudu posledním prav ostáti a rozkošný dům věčnosti za dědictví neuvaďle obdržeti mohl.

- g) někdy ve **slovnících** mezi výkladovou částí a příklady, popř. mezi heslovým slovem a výkladovou částí:

krást *ned.* dopouštět se krádeže: *krást peníze, věci*

přítel: kdo si s někým dobře rozumí a je mu příznivě nakloněn

V neformální elektronické komunikaci (zejm. v e-mailech, chatech, SMS ap.) bývá dvojtečka často využívána jako součást zvláštních symbolů, tzv. **emotikonů** („smajlíků“), které vyjadřují emoce pisatele. Mají podobu o 90° otočených obličejů. K výhodám emotikonů patří možnost rychlejší komunikace, zabránění nedorozuměním a srozumitelnost ve všech jazycích. Je však třeba vyvarovat se jejich nadužívání a rozhodně by se neměly objevovat v textech formálních (v odborných nebo vědeckých, v obchodní komunikaci, tehdy, když adresátovi vykáme ap.)

V současné době existuje velké množství emotikonů a díky invenci autorů vznikají stále nové. Mezi nejběžnější patří např. :) nebo :-), (radost), :-D (smích), :(nebo :-((smutek), :-O (překvapení), :| nebo :-((zklamání) ap.

Při tvorbě emotikonů se využívají interpunkční znaménka (nejčastěji dvojtečka, závorka a pomlčka), písmena a různé symboly;-) nebo:) (mrkání), :-P (vyplažený jazyk), :-# (mlčení) ap.

Vzhledem k tomu, že emotikony se masově používají poměrně krátkou dobu, nejsou ustálena pravidla jejich užití v kombinaci s ostatními interpunkčními znaménky. Navíc jsou prostředkem pouze neformální komunikace, proto by nebylo ani účelné nějaké striktní normy zavádět.

O užití dvojtečky při zápisu času, skóre, dělení, poměru ap. viz 15.2.1; o dvojtečce v přímé řeči viz kapitola 14; o dvojtečce ve výřtu viz 11.2 D.

12.7 Uvozovky („“ , ‘ »«)

Do uvozovek vkládáme ty části promluv, které doslovně citujeme (citace, přímá řeč) nebo chceme z různých důvodů graficky odlišit od ostatního textu. Do uvozovek se tedy dává:

- a) **přímá řeč** (popř. její jednotlivé úseky oddělené od sebe uvozovací větou):

„Tak, tak, dobře, zlatíčko,“ řekl. „Nebude to, myslím, už dlouho trvat a vaše dítětko bude na světě.“ Položil jí ruku na čelo, na kterém jí temně a hrozivě vyvstala jizva. „Jak jste k té ráně na čele přišla?“ zeptal se jí.

„Tak abychom si to lépe prohlédli,“ vracela se babka znovu ke kartám, „ale slečinka musí sejmout levou rukou, ta je od srdce.“

Viz též kapitola 14.

- b) **doslovné citáty:**

Jak říká naše přísloví: „Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.“

Už Karel Čapek řekl: „Humor je nejdemokratičtější ze všech lidských zvyků.“

Jako by znovu začínal zvonit Halasův „zrady zvon“.

Její „ne“ znělo spíše jako „ano“.

- c) **presné názvy (tituly)** knih, kapitol, článků, hudebních skladeb, filmů ap., ale jen tehdy, vyžaduje-li to zřetelnost. Jedná se často o názvy delší, u kterých je třeba zabránit jejich splynutí s ostatním textem. Místo uvozovek je možné použít odlišný typ písma: *„Veronika se rozhodla zemřít“ od Paula Coelha se mi moc nelíbilo, ale z jeho knihy „U řeky Piedra jsem usedla a plakala“ jsem byl nadšený. „Zítřka vstanu a oparím se čajem“ jsem viděl snad už desetkrát. Dneska hrajeme film „Včera, dnes a zítřka“ a zítřka „V sobotu večer a v neděli ráno“. Poslouchali jsme Haydnovy symfonie „Ráno“, „Poledne“ a „Večer“.*

- d) **výrazy z cizího prostředí:**

Pro místní jsem byl „gringo“.

Seděli jsme na verandě a popíjeli „caipirinu“, místní alkoholický nápoj.

zakončení: *Čedok* – rod mužský, *Lachema* (Laboratorní a chemické materiály) – rod ženský, *Kazeto* – rod střední.

Ke zkratkám lze řadit i tzv. **slova zkrácená**, tj. taková, která vznikla zkrácením jednoho slova (doprovázeným případně přidáním přípony nebo koncovky). Početnou skupinu patříčí ke zkráceným slovům tvoří vlastní jména: *Běta*, *Květa*, *Katka*, *Jarek* ap., dále slova jako *nealko*, *matika*, *kilo*, *foto* ap. Rod mají podle zakončení.

× Ve výjimečných případech dochází ke kolísání v rodu: *zoo* – rod střední (podle zakončení) i rod ženský (podle plného názvu *zoologická zahrada*).

16 PŘECHYLOVÁNÍ PŘÍJMENÍ

Přechylování příjmení, neboli odvozování ženské podoby příjmení z příjmení mužského, je pro češtinu přirozené, je součástí jejího gramatického systému. Plní rodově identifikační funkci. Jde o systémovou záležitost, kodifikovanou mluvnickými příručkami. Jednoznačná identifikace rodu je v češtině pro dorozumění nezbytná. Uživatelé českého jazyka jsou na přechýlenou podobu příjmení zvyklí, a pokud se setkají se jménem v nepřechýleném tvaru a bez dalších náznaků k rozlišení pohlaví, považují často nositele jména automaticky za muže (*E. Ensler ve své knize uvádí, že...*).

16.1 Česká příjmení

Ženská podoba příjmení se tvoří přechylovacím formantem **-ová** (*Nedvěd* – *Nedvěďová*) nebo přechodem k ženské deklinaci pomocí koncovky **-á** (*Skalský* – *Skalská*). U příjmení s adjektivním zakončením na **-í** (*Kočí*) a zakončením přivlastňovacím (*Petrů*) se obvykle mění jen rod (*Dr. Petrů poznamenala...*), ale i tato příjmení mohou být přechýlena příponou **-ová**:

Krejčí – *Krejčtí* i *Krejčová*, *Machů* – *Machů* i *Machová*

Stejně i další příjmení s adjektivním zakončením:

Šerých – *Šerých* i *Šerýchová*

Balý – *Balá* i *Balýová*

Tachecí – *Tachecí* i *Tachecová*, *Tachecíová*

V těchto případech se respektuje rodinná zvyklost.

Odpůrci přechylování uvádí, že přípona **-ová** znamená, že žena někomu patří, že je něčím majetkem, tudíž pro ni její příjmení musí být urážkou, diskriminujícím stigmatem. Přípona **-ová** je však chápána jako vyjádření příslušnosti k rodu či rodině (svého otce, svého manžela). Přechylování nijak nesouvisí ani s nacionalismem. Je to jazykový jev.

V oficiální (úřední) komunikaci je třeba se řídit zákonem, který říká:

§ 68 Občan má právo i povinnost užívat v úředním styku příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu vydaném z matriční knihy vedené matričním úřadem.

§ 69 Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice. Ukládá-li to mezinárodní smlouva, uvede matriční úřad na žádost nositelky příjmení v matričním zápisu vedle příjmení ženy podle pravidel české mluvnice i toto její příjmení ve formě, která pravidlům české mluvnice neodpovídá; z těchto dvou forem příjmení může nositelka příjmení užívat jen jednu formu, kterou si zvolí při podání žádosti, a ta se uvede v matričním dokladu. (Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Jednotlivé změny mají čísla 320/2002 Sb. a 578/2002 Sb.)

16.2 Cizí příjmení

Tradičně se nepřechyloují některá jména dostatečně známá (*Greta Garbo*, *Alice Nellis*), naopak jiná jsou zcela zažitá v přechýlené podobě (*J. K. Rowlingová*, *Pavla Jazairiová*). Orientální (zvl. východoasijská) jména se obvykle nepřechyloují (*Lucy Liu*, *Ayu Utami*). Je zvykem nepřechylovat příjmení končící na samohlásku, ale není to pravidlo:

Agatha Christie, ale *Indira Gándhiová*

V případě, že původní (případně mužský) tvar příjmení končí na nevyslovovanou koncovou samohlásku:

1) Tato samohláska se zachovává, neboť její přítomnost ovlivňuje výslovnost

Pine – *Pineová*, *Nagy* – *Nagyová*.

2) Tato samohláska se může vynechat

Montrose – *Montrosová* i *Montroseová*.

17.21 Norština

V norských vlastních jménech se objevují podobné hlásky jako v němčině, nahrazujeme je tedy podle podobných zásad jako ve jménech německých (viz 17.19).

Psáno	Čte se	Příklady	Čte se	Podmínka
å	o, ó	Båntjern	[bontjern]	po <i>l, n, r</i>
æ	e, é	Sævråsvåg	[sevråsvók]	
d	–	Fjæra	[fjéra]	
ei, eg	–	Trondheim	[tronhejm]	
	ej	Ullsfjord	[ilsfjor]	před <i>i, y, ei, øy</i> jinde na začátku
g	j	Leirvik	[lejrvik]	
	g	Geilo	[gejlo]	
gj	j	Bergen	[bergen]	
hj	j	Gjøvik	[jevík]	na začátku
hv	v	hjelp	[jelp]	
k	ch	hval	[vál]	
	k	Kirkenes	[chirkenés]	
kj	ch	Akerhus	[akerhís]	před <i>i, y, ei</i> jinde
ng	n	Kjær	[chéř]	často před <i>rt, rd, nd</i> před jednou souhl. před více souhláskami často před <i>g, v</i>
o	u	ring	[řin]	
	ú	Fjordane	[fjurdáne]	
	ó	Olaf	[úlaf]	
ø	e, é	Odda	[oda]	před <i>i, y, ei, øy</i> jinde
	–	Hovedeya	[hóvedeja]	
	–	Bjørnson	[bjernson]	
	–	Tromsø	[tromse]	
s	s	Jensen	[jensen]	před <i>i, y, ei, øy</i> jinde
sj, skj	š	Karassjok	[karašok]	
	–	Skjelanger	[šelanger]	
sk	š	Skien	[šijen]	
	sk	Skutvik	[skitvik]	výjimečně
u	i, í	Ullsfjord	[ilsfjúr]	
	u	Umbukta	[umbikta]	

Norština má dvě spisovné varianty: **bokmål** („knižní jazyk“) a **nynorsk** („nová norština“). Obě varianty jsou rovnocenné a rozumějí jim všichni Norové.

Bokmål je z velké míry ovlivněn dánštinou, která byla v Norsku více než 400 let úředním jazykem (až do r. 1814, kdy skončila dánská nadvláda). V norských městech je bokmål formou převládající, celkově jím mluví přes 80 % populace.

Nynorsk vychází z venkovských nářečí ve střední a západní části země, mluví jím asi 20 % všech obyvatel.

17.22 Polština

Polské hlásky, které čeština nemá, se v českém kontextu nahrazují nejbližšími hláskami českými:

- ♦ polské nosovky [ě, ō] vyslovujeme jako [en, on] (popř. jako [em, om] před *p, b*);
- ♦ polské tvrdé [y] vyslovujeme jako české [i];
- ♦ měkké sykavky [ś, ź], popř. [ć, ź] vyslovujeme jako české [š, ž, č, ž];
- ♦ psané *rz* se v polštině vyslovuje jako tvrdé [ż] (psáno *z*), v češtině ho však vyslovujeme jako [ř];
- ♦ polské tvrdé [ł] vyslovujeme jako české [l].

Psáno	Čte se	Příklady	Čte se	Podmínka
ą	on	Piątkowski	[pjontkofski]	před <i>p, b</i>
	om	Dąbrówno	[dombruvno]	
ć	č	Zamość	[zamošč]	před souhl. před samohl.
ci	či	Oświęcim	[ošvienčim]	
	č	Ciechanów	[čečanuf]	před souhl.
cz	č	Częstochowa	[čenstochova]	
dź	ž	Dźwina	[žvina]	před souhl.
dzi	ži	Grodzisk	[grožisk]	

Be-lo Ho-ri-zon-te [belorizonty] *stř. neskl.*;
belohorizontský *příd.*; *mn.* -ntšti

bě-lo-ba, -y ž.

bě-lo-gvar-dě-jec, -jce m.; 5. j. -jče; 1. *mn.* -jci

bě-lo-hla-vý *příd.*

bě-lo-loch, ~a m.; 1. *mn.* -ši, -chové; 6. *mn.* -ších;

bě-loška, -y ž.; 2. *mn.* -šek

Bě-lo-rus-ko, -a *stř.*; 6. j. -u; **Bělorus**, ~a m.;
1. *mn.* -ové; 4., 7. *mn.* -y; **běloruský** *příd.*;
mn. -šti; Běloruská republika

bě-lo-ruš-ti-na, -y ž.

bě-lo-skvou-cí *příd.*

bě-lost, ~i ž.

bě-loš-ský *příd.*; *mn.* -ššti

bě-louš, ~e m.; 1. *mn.* -i, -ové

bě-lo-vla-sý *příd.*

bel-ve-dér, ~u m.; 6. j. ~u (*letohrádek*);
pražský Belvédér (*Letohrádek královny*
Anny)

bel-ze-bub, ~a m.; 1. *mn.* -ové; 4., 7. *mn.* -y
(*zloduch*); Belzebub (*vládce zlých duchů*)

Be-nát-ky, -tek ž. *pomn.* (*Venezia*); **Benátčan**,
~a m.; 1. *mn.* -é, ~i; **benátský** *příd.*; *mn.* -tšti

Be-nát-ky nad Ji-ze-rou, B-tek n. J. ž. *pomn.*;
benátecký *příd.*; *mn.* -čti

ben-d-žo i **banjo** [bendžo], -a *stř.*; 6. j. -u;
2. *mn.* -ndž i -nj; 3. *mn.* -ům; 6. *mn.* -ech;
7. *mn.* -i

Be-ne-dikt [-dy-], ~a m.; **Benedikta**, -y ž.

be-ne-dik-tin [-dyktyn], ~a m.; 1. *mn.* -i;

benediktinka, -y ž.; 2. *mn.* -nek

be-ne-dik-tin-ský [-dyktý-] *příd.*; *mn.* -nšti

be-ne-fi-ce i **beneficie**, -e ž.; 2. *mn.* -c, -cí i -ii

be-ne-fi-ci-ent, ~a m.; 1. *mn.* -i

be-ne-fi-čí-ní *příd.*

Be-ne-lux, ~u m.; 6. j. ~u

Be-ne-šov, ~a m.; 6. j. -ě; **benešovský** *příd.*;
mn. -všti

Be-ne-šo-vy de-kre-ty

be-ne-vo-len-ce, -e ž.

be-ne-vo-lent-ní *příd.*

ben-gál, ~u m.; 6. j. ~u; 1., 4., 7. *mn.* ~y

ben-gál-lí *stř. neskl.*; 7. j. též -ím

ben-gál-sko, -a *stř.*; 6. j. -u; **Bengálec**, -lce
m.; 1. *mn.* -lci; **bengálský** *příd.*; *mn.* -lšti

Ben-gál-ský zá-liv

ben-gál-šti-na, -y ž.

Ben-ga-lú-ru *stř. neskl.*; **bengalúský** *příd.*;
mn. -ršti

Beng-há-zí *stř. neskl.*; **bengházský** *příd.*; *mn.*
-zšti

be-nig-ní [-ny-] *příd.*

be-nig-ni-ta [-ny-ny-], -y ž.

Be-nin [-nyn], ~u m.; 6. j. ~u; **Beniňan**, ~a
m.; 1. *mn.* -é, ~i i **Beninec**, -nce m.; 1. *mn.*
-nci; **beninský** *příd.*; *mn.* -nšti; Beninská
republika

Ben-ja-mín i **Benjamin**, ~a m.

ben-ja-mí-nek, -nka m.; 1. *mn.* -nci, -nkové;
6. *mn.* -ncích (*nejmladší člen rodiny ap.*)

Be-no, -a m.; 5. j. -o

Be-nue *stř. neskl.*

ben-zen [-zé-, -ze-], ~u m.; 6. j. ~u

ben-zin [-in, -ín] i **benzín**, ~u m.; 6. j. ~u

ben-zin-ka [-zi-, -zí-] i **benzinka**, -y ž.; 2. *mn.*
-nek

ben-zi-no-vý [-zi-, -zí-] i **benzínový** *příd.*

ben-zo-an, ~u m.; 6. j. ~u

ben-zo-át, ~u m.; 6. j. ~u

ben-zoe *stř. neskl.*; 7. j. též -em

ben-zo-kain [-in, -ín], ~u m.; 6. j. ~u

ben-zol, ~u m.; 6. j. ~u; 1., 4., 7. *mn.* -y

ben-zo-o-vý *příd.* (*k benzoe*)

ben-zyl, ~u m.; 6. j. ~u; 1., 4., 7. *mn.* ~y

be-ran, ~a m.; 1. *mn.* -i; Beran (*souhvězdí*
zvěrokruhu); **beraní** *příd.*

znamení zvěrokruhu

i

Píšeme s velkým počátečním písmenem:
Vodnář, *narozen ve znamení Kozoroha ap.*
Pokud chceme označit osobu narozenou
v určitém znamení, napíšeme: *je Beran*
(kvůli rozlišení od *je beran* ve smyslu *je*
tvrdohlavý). Stejně se budeme chovat
i k cizím znamením: *Pes, Krysa, Tygr* (čínská)
ap. Velká písmena zachováme i při
označení období: *věk Vodnáře, rok Prasete*.
Více viz kap. 11.1.3.2.

be-rán-ci i **beránky**, -ků m. *mn.* (*bílé obláčky*)

be-rá-nek, -nka m.; 1. *mn.* -nci, -nkové; 6. *mn.*
-ncích; Beránek (*Kristus*); **beránčí** *příd.*

be-ra-ni-ce, -e ž.; 2. *mn.* -c

be-ra-ni-dlo, -a *stř.*; 6. j. -e; 2. *mn.* -del; 7. *mn.*
-y

be-ra-ni-dlo-vý *příd.*

ber-ber, ~a m.; 1. *mn.* -ři (*berberský kůň*)

Ber-ber, ~a m.; 1. *mn.* -ři, -rové (*původní*
obyvatel Afriky); **berberský** *příd.*; *mn.* -ršti

ber-ber-šti-na, -y ž.

ber-co-vý *příd.*

bé-rec, -rce m.

Be-re-ni-ka [-ny-], -y ž.

ber-ga-mas-ca [-ska], -cy [-ki], -ky ž.; 1. *mn.*
-cy, -ky; 2. *mn.* -c, -k

Ber-ga-mo, -a *stř.*; 6. j. -u; **bergamský** *příd.*;
mn. -mšti

Ber-gam-ské Al-py, B-ých Alp ž. *pomn.*

Ber-gen, ~u m.; 6. j. ~u; **bergenský** *příd.*;
mn. -nšti

ber-genie [-geny-, -gény-] i **bergénie**, -e ž.;
2. *mn.* -ii

be-ri-be-ri *stř. neskl.*

Be-rin-go-vo-mo-ře

Be-rin-gův prů-liv

ber-ke-li-um [-ke-, -ké-], -ia *stř.*; 2. *mn.* -ii;
7. *mn.* -ii (*zn. Bk*)

ber-la, -y ž.; 2. *mn.* -rel (*žezlo*)

bio-graf, ~a m.; 1. mn. ~ové; **biografka**, -y ž.; 2. mn. -fek

bio-gra-fic-ký *příd.*; mn. -čtí

bio-gra-fie, -e ž.

bio-che-mic-ký *příd.*; mn. -čtí

bio-che-mie, -e ž.; 2. mn. -ii

bio-che-mik, ~a m.; 1. mn. -ci, -kové; 6. mn. -cích; **biochemička**, -y ž.; 2. mn. -ček; *přív.* -ččin

bio-in-že-nův-ský *příd.*

bio *zahníždovaná* -1 *stř.*

bio *přechýlená podoba katalysátor*, ~u m.; 6. j. -u

bio-log, ~a m.; 1. mn. ~ové; 6. mn. -zích;

bioložka, -y ž.; 2. mn. -žek

bio-lo-gic-ko-e-ko-lo-gic-ký *příd.* (biologický a ekologický, např. vědní obor)

bio-lo-gic-ko-geo-gra-fic-ký *příd.* (biologický a geografický, např. stanice)

bio-lo-gic-ko-che-mic-ký *příd.* (biologický a chemický, např. konzervanty)

bio-lo-gic-ko-re-pro-dukč-ní *příd.* (biologický a reprodukční, např. funkce rodiny)

bio-lo-gic-ký *příd.*; mn. -čtí

bio-lo-gie, -e ž.

bio-ma-sa, -y ž.

bio-me-di-cí-na [-dy-], -y ž.

bio-me-di-cín-ský [-dy-] *příd.*; mn. -nští

bio-me-cha-nic-ký [-ny-] *příd.*

bio-me-cha-ni-ka [-ny-], -y ž.

bio-me-te-o-ro-lo-gic-ký *příd.*; mn. -čtí

bio-me-te-o-ro-lo-gie, -e ž.; 2. mn. -ii

bio-nic-ký [-ny-] *příd.*; mn. -čtí

bio-ni-ka [-ny-], -y ž.

bio-plaz-ma i **bioplasma**, -y ž.; 2. mn. -zem i -sem

bio-plaz-ma-tic-ký [-ty-] i **bioplasmatický** *příd.*

bio-plyn, ~u m.; 6. j. ~u

bio-ply-no-vý *příd.*

bio-po-ly-mer, ~u m.; 6. j. ~u

bi-op-sie, -e ž.; 2. mn. -ii

bi-op-tic-ký [-ty-] *příd.*

bio-ryt-mus, -mu m.; 6. j. -mu; 1., 4., 7. mn. -my

bio-sfé-ra, -y ž.

bio-syn-té-za i **biosynthesa**, -y ž.

bio-tech-nic-ký [-ny-] *příd.*; mn. -čtí

bio-tech-ni-ka [-ny-], -y ž.

bio-tech-no-lo-gic-ký *příd.*; mn. -čtí

bio-tech-no-lo-gie, -e ž.

bio-tic-ký [-ty-] *příd.*; mn. -čtí

bio-tin [-ty-, -tý-], ~u m.; 6. j. ~u

bio-tit [-ty-], ~u m.; 6. j. ~u

bio-top, ~u m.; 6. j. ~u; 1., 4., 7. mn. ~y

bio-typ, ~u m.; 6. j. ~u; 1., 4., 7. mn. ~y

bio-ze-mě-děl-ství, -i *stř.*

bio vs. dia

Pro zápis výrobků **bio** zatím neexistuje jasné pravidlo. V úzu převládá zápis dohromady u jednoslovných názvů: **biopotraviny**, **biohovězí**, ale má-li název více částí, **bio** se chová jako nesklonné adjektivum a píše se zvlášť – vztahuje se k celému názvu: **bio kukuřičné lupínky**, **bio rajský protlak**. Naproti tomu **dia** se v češtině ustálilo jako nesklonné adjektivum a píše se pouze zvlášť: **dia potraviny**, **dia čokoláda**, **dia zeleninové saláty**.

bi-pe-die [-dy-], -e ž.; 2. mn. -ii

poučení o zajímavých
jazykových problémech

Bir-git, ~y ž. i ž. neskl. i **Birgita**, -y ž.

Bir-ming-ham [bérmingem], ~u m.; 6. j. ~u;

birminghamský *příd.*; mn. -mští

Bi-ro-bid-žan, ~u m.; 6. j. ~u; **birobidžanský** *příd.*; mn. -nští

bi-říc, ~e m.; 1. mn. ~i, ~ové

biř-mo-va-cí *příd.*

biř-mo-vání, -i *stř.*

biř-mo-vat *ned.*; 1. j. -uji, -uju; 3. mn. -ují, -ujou; *rozk.* -uj; *přech. přít.* -uje

bi-se-xu-ál, ~a m.; 1. mn. ~ové; 4., 7. mn. ~y; **bisexuální**, ~y ž.; 2. mn. -lek

bi-se *rozlišující* -y ž.

bi-se *poznámka*

Bis-kaj-ský zá-liv

bis-kup, ~a m.; 1. mn. ~ové; 4., 7. mn. ~y
(církevní hodnostář)

bis-kup, ~a m.; 4. j. -p, -pa; 6. j. ~u; 1., 4., 7. mn. ~y (u drůbeže)

bis-kup-ství, -í *stř.*

bis-kvít, ~u m.; 6. j. ~u

Bi-ssau *rozlišující* **ssauský** *příd.*; mn. -ští

bi-sta-bil *poznámka*

bis-tro, -a *stř.*; 6. j. ~u; 2. mn. -ster

Biš-kek, ~u m.; 6. j. ~u; **bišecký** *příd.*; mn. -čtí

bit, ~u m.; 6. j. ~u (zn. b)

bít *ned.*; 1. j. bijí, biju; 3. mn. bijí, bijou; *rozk.* bij; *čin. bil; přech. přít.* bije; *podst.* bití (tlouci); *rozl.* od být

bi-tev-ní *příd.*

bi-tev-ník, ~u m.; 6. j. ~u; 6. mn. -cích

bi-tí, -í *stř.* (výprask)

bit-ka, -y ž.; 2. mn. -tek

bit-ma-pa, -y ž.

bi-tter [bitr], ~u m.; 6. j. ~u

bi-tu-men, ~u m. *opřiklady na velká písmena*

bi-tu-men-ní *příd.*

bi-tu-me-no-vý *příd.*

bi-t-va, -y ž.; 2. mn. -tev; bitva na Bílé hoře (bělohorská bitva), bitva tří císařů, bitva u Lipan, ale Bitva u Lipan (název obrazu L. Marolda)

ing. ekon. inženýr ekonomie (*před jménem*)
dř.
ing. chem. inženýr chemie (*před jménem*) dř.
ing. zem. inženýr zemědělství (*před jménem*)
dř.
INRI Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
Ježíš Nazaretský, král židovský (*nápis nad*
Ukřižovaným)
IPB Investiční a poštovní banka
IQ intelligence quotient (*intelligenční kvocient*)
Ir iridium
IRA Irish Republican Army (*Irská republikán-*
ská armáda)
IRL Irsko
IRN Írán
IRK Irák
ISIC International Student Identification Card
(*Mezinárodní studentský průkaz*)
ISL Island
ISO International Organization for Standard-
ization (*Mezinárodní organizace pro standar-*
dizaci)
ISR Izrael
ITA Itálie
ITI Institut technické inspekce
ITL italská lira dř.
ITU International Telecommunication Union
(*Mezinárodní telekomunikační unie, OSN*)
j imaginární jednotka
J joule; hustota proudu částic; magnetická
polarizace; moment setrvačnosti; proudová
hustota; jih
j. š. jižní (zeměpisná) šířka
jad. jaderný
JAMU Jánáčkova akademie múzických umění
jaz. jazyk, jazykový
JIP jednotka intenzivní péče
již. jižní
jm. jméno
JPEG Joint Photographic Experts Group
(*standardní metoda ztrátové komprese*
používané pro ukládání počítačových obrázků)
JPN Japonsko
JPY japonský jen
jr. junior, mladší, jun.
JU, JČU, JĚU Jihočeská univerzita
JUDr. juris utriusque doctor, doktor práv (*před*
jménem)
jun. junior, mladší, jr.
jv. jihovýchodní
JV jihovýchod
jz. jihozápadní
JZ jihozápad
JZD Jednotné zemědělské družstvo dř.
k karát; tuhost; Poissonova konstanta
K kalium, draslík
K intenzita elektrického pole; kelvin; tepelná
kapacita; modul objemové pružnosti; koruna
(*měnová jednotka*)

k. o. knock out, knokaut (*porážka*)
k. s. komanditní společnost
Kal kilokalorie (*jednotka tepelné energie,*
množství tepla) dř., kcal
kap. kapitola; kapitalismus, kapitalistický
kart. kartografie, kartografický
kat. katolický
kb kilobit, kbit
kB kilobyte [-bajt], kbyte
KB Komerční banka
kbit kilobit, kb
kbyte kilobyte [-bajt], kB
kcal kilokalorie (*jednotka tepelné energie,*
množství tepla) dř., Kal
KCP Komise pro cenné papíry
Kč koruna česká
Kčs koruna československá dř.
KČT Klub českých turistů
KDU-ČSL Křesťanská a demokratická unie-
Československá strana lidová
KET Key English Test (*jazyková zkouška*)
KFOR Kosovo Force (*ochranné a stabilizační*
síly OSN v bývalé Jugoslávii)
kg kilogram
KGB Komitét gosudarstvennoj bezopasnosti
(*Výbor státní bezpečnosti*) dř.
kHz kilohertz [-herc] (*jednotka kmitočtu,*
frekvence)
kl. klávesa
klas. klasický
klasic. klasicismus, klasicistický
km kilometr
kmol kilomol (*jednotka látkového množství*)
kol. kolega, spolupracovník; kolektiv
spolupracovníků
kom. komunismus, komunistický
KOR Jižní Korea
kp kilopond (*jednotka síly*) dř.
KPR Kancelář prezidenta republiky
kpt. kapitán
kr. kraj, krajský
Kr krypton
kr. m. krajské město
král. království, královský
krit. kritický
KRNAP Krkonošský národní park
KrÚ krajský úřad, KÚ
kř. křesťanství, křesťanský
ks kus
KS krajský soud
KSC Komunistická strana Československa dř.
KSCM Komunistická strana Čech a Moravy
KSSS Komunistická strana Sovětského svazu
dř.
KSZ krajské státní zastupitelství
KTF katolická teologická fakulta

ex cathedra [katedrá] s plnou odpovědností, autoritou
ex definitione [-nyció-] podle definice
ex lege [lé-] ze zákona
ex lex [lé-] mimo zákon
ex officio [-ció] z úřední moci
ex offio [ofó] z úřední moci
ex post dodatečně
ex professo [-só] z odborné povinnosti
ex promptu [-tú] bez předběžné přípravy
ex tempore příležitostně
ex usu [úzu] podle zvyku
ex voto [vótó] podle slibu
exklusive [-zí-] vyjma
explicite přímo
extra legem [lé-] mimo zákon
extra ordinem [-dy-] mimo pořádek
felices memoriae [-lí- rié] blahé paměti
festina lente spěchej pomalu
gratis [-ráty-] zdarma
hoc anno [hok anó] tohoto roku
hoc est [hok] to jest
hoc loco [hok-kó] na tomto místě
honoris causa [-nó- kauzá] pro poctu, h. c.
implicite nepřímo
in absentia [-ciá] v nepřítomnosti
in abstracto [-któ] abstraktně
in aeternum [é-] na věky
in augustiis [-tyjis] v tísni
in concreto [konkrétó] v určitém případě
in continuo [kontynuó] souvisle
in contrario [kontrárió] naopak
in contumaciam [ko-má-] za (jeho) nepřítomnosti
in corpore [ko-] hromadě
in effectum [-ktú] ve skutečnosti
in eventum pro případ
in extenzo [-zó] v celé šíři
in facto [-któ] skutečně, opravdu
in favorem [-vó-] ve prospěch
in flagranti [-tý] při činu
in floribus [fló-] v rozkvětu
in futurum [-tú-] pro budoucnost
in genere všeobecně
in globo [-bó] úhrnně
in honorem [-nó-] na počest
in infinitum [-ný-] do nekonečna
in loco [-kó] v místě
in margine na okraj
in medias res [-dyás rés] doprostřed události, k jádru
in mediis rebus [-dyjis ré-] uprostřed události
in memoriam na paměť, posmrtně
in merito [-tó] v podstatě
in natura [nátúra] v přirozené podobě
in nuce [nú-] v kostce, stručně

in originali [-náli] v originále
in pace [pá-] v míru
in perpetuum navěky
in persona [-sóná] osobně
in pleno [plénó] přede všemi
in publico [pú-kó] na veřejnosti
in puncto [-któ] v tom bodě, co se týče
in re [ré] ve věci
in regula vzhledem k pravidlu
in residuo [-zi-ó] v zásobě
in situ [-tú] na původním místě
in spe [spé] v naději
in specie [spécie] zvláště
in summa [sumá] úhrnem
in terminis [-ný-] v mezích
in termino [-nó] v určité době
in toto [tótó] vcelku
in tranzitu [-zitú] přechodně
in usum [úzum] k užítku
in vicem [ví-] vzájemně
in vitro [-ró] v laboratorních podmínkách
in vivo [vívó] za života organismu
inter nos [nós] důvěrně
inter vivos [vívó-] mezi živými
intra vitam [ví-] za živa
ipso facto [-só-któ] tím skutkem
ipso iure [-só jú-] mocí práva
ita est tak jest, souhlasí
loco [-kó] zde, v místě
loco citato [-kó-tátó] na uvedeném místě, l. c.
loco sigilli [-kó-lí] místo pečeti, l. s.
mala fide [-lá fidé] ve zlém víře
manu propria [-nú-á] vlastnoručně
mea culpa [ku-] má vina
memento mori [-tó-ri] pamatuj na smrt
nervus rerum [ré-] hybatel
nolens volens volky nevolky
omni iure [-ný jú-] plným právem
omni tempore [-ný] kdykoli
opere citato [-tátó] v citovaném díle
optima fide [-ty- -dé] v nejlepší důvěře
optima forma [-ty-] nejlepším způsobem
par avion [-ravjo-] leteckou poštou
par excellence [parekseláns] v pravém smyslu slova, vynikající
per accidens [akci-] náhodně
per analogiam obdobně, analogicky
per annum ročně
per capita [ka-] na hlavu
per definitionem [-nyció-] podle definice
per diem [-dy-] každodenně
per exemplum například
per extensum [-zu-] zešíroka
per nefas [-fás] neprávem
per occasionem [okazió-] příležitostně
per os [ós] ústy

ZVLÁŠTNOSTI SKLOŇOVÁNÍ

abbé

Substantivum *abbé* je buď neskloňné, nebo má zájmenné skloňování. V množném čísle se obvykle neskloňuje, ale je možné jej skloňovat podle vzoru *pán*:

	sg.	pl.
1.	abbé	abbéové
2.	abbého	abbéů
3.	abbému	abbéům
4.	abbého	abbéy
5.	abbé!	abbéové!
6.	abbém	abbéech
7.	abbém	abbéy

bratří (kolektivum)

Substantivum *bratří* patřilo ve staré češtině mezi tzv. kolektiva, tzn. singulární tvary ija-kmenů vyjadřovaly význam kolektivní. Později se začalo užívat tvarů plurálové deklinace, jež v 1. (vedle tvaru *bratří*), 2., 3., 4., 6., 7. pl. přežily ve významu *člen náboženského společenství* dodnes.

	pl.
1.	(čeští) bratří i bratři
2.	(českých) bratří
3.	(českým) bratřím
4.	(české) bratří
6.	(českých) bratřích
7.	(českými) bratřimi

datum

Substantiva latinského původu zakončená na **-um** skloňujeme podle vzoru *město* – koncovky přidáváme k tvaru po odsunutí **-um**:

	sg.	pl.
1.	datum	data
2.	data	dat
3.	datu	datům
4.	datum	data
5.	datum!	data!
6.	datu	datech
7.	datem	daty

spektrum, maximum, album, specifikum, kvantum, verbum, referendum, fluidum, orákulum, optimum, synonymum, maskulinum, ultimátum, préteritum ap.

den, týden (půlden)

Substantivum *den* patřilo ve staré češtině k tzv. nt-kmenům, postupně však přibíralo stále více koncovek o-kmenů (vzor *hrad*). Pozůstatkem příslušnosti k nt-kmenům je 2. sg. *dne* a 6. sg., který vedle *dnu*, *dni* (novější tvary) zní *dne* (ve spojení *ve dne*). V pl. si substantivum *den* zachovalo původní koncovky vedle nově přelých (o-kmenových, jo-kmenových) v 1. a ve 2. p. Substantiva *půlden* a *týden* přebírala z nt-kmenů pouze podobu 2. sg. – *týdne*, *půldne*.

	sg.	pl.
1.	den	dni i dny
2.	dne	dní i dnů
3.	dnu i dni	dnům
4.	den	dní i dny
6.	dnu i dni i (ve) dne	dnech
7.	dnem	dny

	sg.	pl.
1.	týden	týdny
2.	týdne	týdnů
3.	týdnu i týdni	týdnům
4.	týden	týdny
6.	týdnu i týdni	týdnech
7.	týdnem	týdny

dítě

Substantivum *dítě* je v sg. středního rodu a skloňuje se podle vzoru *kuře*. V pl. je ženského rodu a skloňuje se podle vzoru *kost*.

	sg.	pl.
1.	dítě	děti
2.	dítěte	dětí
3.	dítěti	dětem
4.	dítě	děti
5.	dítě!	děti!
6.	dítěti	dětech
7.	dítětem	dětmi

duál

Zvláštní tvary v množném čísle mají slova označující párové části těla, *ruka, noha, oko, ucho, kolena, ramena a prsa*. Jde o pozůstatek tzv. duálu (dvojného čísla).

V 7. pl. se koncovka **-(a)ma** přenáší i na adjektivum:

modrýma očima, dlouhýma nohama (ale dlouhých nohou atd.).

Použijeme-li tato slova k označení něčeho jiného, než jsou části těla, skloňujeme podle příslušných vzorů (*stůl se čtyřmi nohama, punčochy se zatrženými oky, chytit hrnec za obě ucha* apod.).

	pl.	pl.	pl.	pl.
1.	ruce	nohy	oči	uši
2.	rukou	nohou i noh	očí	uší
3.	rukám	nohám	očím	uším
4.	ruce	nohy	oči	uši
6.	rukou i rukách	nohou i nohách	očích	uších
7.	rukama	nohama	očima	ušima

	pl.	pl.	pl.
1.	kolena	ramena	prsa
2.	kolenou i kolen	ramenou i ramen	prsou
3.	kolenům	ramenům	prsům
4.	kolena	ramena	prsa
6.	kolenou i kolenech	ramenou i ramenech	prsou
7.	koleny	rameny	prsy

padnout (peníze) **6** *expr.* provalit se, (neutr.) prozradit se **♦** (neutr.) ututlat se, utájit se **7** *slang.* rupnout (ve škole), puknout, proltnout, (neutr.) propadnout **♦** (hovor.) projít, (neutr.) postoupit **8** *expr.* mrsknout *co kam*, vrazil, šoupnout, vrznout, (neutr.) dát **9** *obl.* lisknout *koho*, (ob.) fláknout, (*expr.*) natáhnout *komu*, říznout, praštit, (neutr.) uhodit

prásknout **1** bouchnout (dveřmi), (*expr.*) třísknout **2** bouchnout, třesknout (výstřel) **3** *expr.* bonznout, (neutr.) udat (policii), donést *co na koho*, prozradit **4** *expr.* praštit *koho*, třísknout (do nosu), (neutr.) uhodit, udeřit, bouchnout (do stolu) **5** *expr.* mrsknout (taškou), praštit (o zem), bouchnout, třísknout, říznout, (ob.) fláknout, (neutr.) hodit **6** *expr.* praštit (*ze školou*), (neutr.) zanechat (studia) **homonymní**

prásknout sebou *expr.* **1** praštit *výrazy na zem*, říznout sebou, natáhnout se, (neutr.) upadnout, svalit se **2** hodit sebou (do křesla), mrsknout sebou, říznout sebou, praštit sebou, žuchnout

prásknout si *slang.* **1** (ob.) šluknout si, (neutr.) zakouřit si **2** šlehnout si (drogu), píchnout si **3** (zhrub.) zapíchat si, šoupnout si, (neutr.) zasouložit si

praskot praskání, lupání, rupání

prastarý *kníž.* odvěký, (neutr.) pradávný, starobylý, starodávný, letitý **♦** (neutr.) nový, moderní, současný

prašan *hovor.* (*slang.*) prach, (neutr.) prachový sníh

prašek *hovor.* (neutr.) pilulka, tabletky

prašil *expr.* chlubil, chvástal, kecal, mluvkva, žvanil, tlachal

prašit **1** vyprašovat, klepat (koberec) **2** lhát, vymýšlet si, (*expr.*) kecat

prašivec *hanl.* (ob.) šmejd, (*expr.*) převít, (zhrub.) ksindl, švině

prašivina *vet.* svrab (zvířat), skabies

prašivka *bot.* pýchavka (přezrála)

prašivý *přen., hanl., expr.* (neutr.) ničemný, mizerný, špatný, (*kníž.*) zavrženíhodný

praškovat *zahrad.* poprašovat (rostliny)

prašný **1** zaprašžený, prašivý **2** *přen.* (neutr.) prachový (sníh)

prašný *expr.* **1** bláznivý, (neutr.) hloupý **2** potrhlý, splašený, ztřeštěný, střelený, (neutr.) zbrklý

praštest praskat, lupat, křupat, rupat (led)

praštit **1** *expr.* bříknout *koho*, třísknout, bacit, (neutr.) uhodit, udeřit, bouchnout **2** *expr.* mrsknout *čím kam*, třísknout, říznout, (ob.) fláknout, (neutr.) hodit **3** *expr.* prásknout (*se školou*), (neutr.) zanechat (studia) **4** bouchnout, prásknout, třesknout

praštit sebou *expr.* **1** říznout sebou (*na ledě*), seknout sebou, natáhnout se, (neutr.) upadnout, svalit se **2** hodit sebou (*do křesla*), mrsknout sebou, říznout sebou, žuchnout

prašule *ob., expr.* prachy, (*slang.*) chechtáky, love, mergle, (neutr.) peníze

prát **1** propírat, promývat, oplachovat, omývat **2** *expr.* třískat, mlátit, (neutr.) bušit *do čeho*, bouchat, bít, narážet **3** *expr.* mlátit *koho*, třískat, (neutr.) bít, tlouci **4** *expr.* cpát, (neutr.) hltat

prát se **1** rvát se, bít se, tlouci se, zápasit *s kým*, (*expr.*) mlátit se **2** *přen.* rvát se (*s problémy*), (neutr.) usilovat, bojovat (*o lepší život*), zápasit *o co*, potýkat se

práva pravice, pravička, (*hovor.*) pravačka **♦** levá, levice, levička, (*hovor.*) levačka

pravačka **1** **♦** levačka (žena) **2** *hovor.* (neutr.) pravička **♦** levačka (končetina), (neutr.) levička

pravák¹ (člověk) **♦** levák

pravák² (hřib pravý) *hovor.* (neutr.) hřib pravý

pravda¹ **z** **1** **♦** lež, výmysl, (ob.) kec **2** **►** dát *komu za pravdu* = *souhlasit s ním*

3 skutečnost, fakt **4** *kníž.* (neutr.) právo, spravedlnost **►** být (už) *na pravdě boží* = (*neutr.*) být mrtvý

pravda² *čast.* **1** opravdu, skutečně, jistě **2** *sic* **praviděpodobně** *patrně, zřejmě, nejspíš, asi* **3** *synonymní* **pravděpodobnost** *možnost, (odb.) probabi-*
livyádění idiomů

pravděpodobný předpokládaný, očekávaný, možný

pravdivý **1** **♦** živý **2** skutečný, opravdový, reálný (příběh), autentický **♦** vymyšlený, fiktivní, falešný **3** upřímný, přímý, pravdomluvný, opravdový (člověk) **♦** fale (člověk), pokrytecký, záluďný

pravdomluvný **♦** živý, (*hanl.*) prolhaný, ulhaný

právě¹ *přisl.* teď, nyní, (*hovor.*) zrovna

právě² *čast.* **1** (*hovor.*) zrovna (včas), akorát (*z*) **2** zvlášť (dobrý), (*hovor.*) zrovna **3** *hovor.* (neutr.) ovšem, ano

pravěk **1** *hist.* prehistorie (lidstva) **2** *expr., přen.* prehistorie (filmu), (neutr.) počátky

pravěký *hist.* **1** prehistorický **2** *expr.* (neutr.) pradávný, starobylý, zastaralý (názory), (*kníž.*) prastarý **♦** (neutr.) moderní, současný

právem **1** spravedlivě, po právu **2** zaslouženě **♦** neoprávněně

pravice **1** (*hovor.*) pravačka **♦** levice (ruka), (*hovor.*) levačka **2** **♦** levice (policej)

pravičák *ob. hanl.* **♦** le **♦** *synonyma*

pravička pravice, (*hovor.*) pravačka **♦** levička, levice, (*hovor.*) levačka

pravidelný **1** soustavný, systematický (lčba), opakovaný (stejněměrně) **♦** nárazový, občasný, náhodný, příležitostný **2** souměrný, symetrický **♦** asymetrický **3** normální, obvyklý, regulérní, běžný **♦** mimořádný, zvláštní

pravidlo **1** zákon, předpis, norma **2** zákonitost, poučka **3** zásada, obecný zvyk, (*kníž.*) úzus **♦** *antonyma*

šmelina *hanl.* šmelinaření, (ob.) kšeftaření, (expr.) černota, levota
šmelinářský *hanl.* (expr.) černý (obchod), (neutr.) podloudný, nelegální
šmik fik
šmíknout *hovor., expr.* (ob.) fiknout, (neutr.) říznout, stříhnout
šminka *hovor.* malovátko, (neutr.) líčidlo
šminkovat *ob.* (neutr.) líčit, malovat
šmírák¹ (špeh) *expr.* čmuchal, špicl, (neutr.) špeh, slídl
šmírák² (koncept) *slang.* (neutr.) koncept
šmírovat *ob. expr.* čmuchat, špiclovat, (neutr.) slídit, sledovat, stopovat, špehovat
šmodrcha *hovor., expr.* popleta, zmatkař
šmolka modřidlo (na prádlo) ► (*přen.*) jako ze šmolky = (neutr.) modrý (nebe)
šmouha čmouha, skvrna, (hovor.) flek
šmrnc *hovor., expr.* (neutr.) elegance, švih, jiskra, styl
šmudla *hovor. expr.* 1 špindíra, (zhrub.) čuně, prase 2 čuňátko, prasátko (oslovení)
šnaps *zast. ob.* (neutr.) kořalka
šnečí hlemýžďi, (*přen.*) pomalý (tempo)
šnek 1 *hovor.* (neutr.) hlemýžď 2 voluta, ulita (tvar)
šnekovitý spirálovitý, šroubovitý
šněrovačka 1 *dr.* korzet 2 živůtek (bez rukávů)
šněrovat 1 zavazovat (boty) 2 *ob., expr.* (expr.) motat se, (neutr.) vrávorat (se), potácet se
šňupák *ob. expr.* 1 frňák, rypák, (neutr.) nos, čenich, čumák 2 (neutr.) kapesník
šňupec *ob., expr.* špetka, trocha, štipec
šňupka *expr.* 1 čenichovka, (neutr.) úder (do nosu), rána 2 *zast.* (neutr.) šňupec (tabáku)
šnuptychl *expr. ob.* (neutr.) kapesník
šňůra 1 provaz, lano, (ob.) špagát 2 *hovor.* (neutr.) kabel (telefonní), vodič 3 *přen.* řada, kolona (aut), (expr.) štrůdl 4 *přen.* série, sled (událostí), turné
šňůrka *zdrob.* tkanička, provázek, motouzek
šnytlik *ob.* (neutr.) pažitka
šodó *gastr.* vinná pěna, krém
šofér *hovor.* (neutr.) řidič
šok 1 *med.* ochromení (organismu) 2 otřes
šokovat 1 ohromit, otrást, zarazit, (expr.) omráčit, (kníž.) konsternovat 2 *hovor.* (neutr.) pohoršovat, urážet, pobuřovat, rozčílovat, rozhořčovat
šolichat *obl.* (ob. expr.) šmrdolit
šopa *nář.* (neutr.) kůlna
šortky (hovor.) kraťasy
šos cíp
šosák *hanl.* zpátečník, zaostalec, (malo)měšťák, omezenec
šot *film.* spot

šotek 1 plivník, rarášek, diblík, čertík
 ► **tiskařský šotek** = **tisková chyba** 2 *expr.* diblík, rarášek, rošťák, nezbeda, kvítko
šotolina *slang. stav.* (neutr.) štěrka, obložky
šoufi *ob. expr.* blivno, (hovor.) nanic, (neutr.) špatně, nevolno, zle
šoupák *tan.* klouzák
šoupat se šourat se, (hovor.) šinout se, (ob.) štrachat se, (expr.) ploužit se
šoupátko *tech.* hradítko, uzávěr, regulátor (šoupátkový)
šoupnout 1 posunout (se), postrčit, (kníž.) pošnout 2 *expr.* mrsknout co kam, vrazit, (neutr.) hodit, strčit 3 *expr.* (hovor.) strčit (do vězení), (neutr.) umístit, dát, (zast.) vsadit 4 **šoupnout si** *zhrub.* zavrzat si, zapíchat si, (vulg.) zašukat si, zašoustat si, (neutr.) zasouložit si
šourák *expr.* žel. (ob.) courák, (hovor.) osobák
 ♦ (neutr.) rychlík, expres
šourat šoupat (nohama)
šourat se 1 šoupat se, (hovor.) šinout se, (ob.) štrachat se, (expr.) ploužit se 2 *přen., hovor., expr.* loudat se (s prací), piplat se, (expr.) párat se
šourek *anat.* skrotum, (expr.) pytlík, pytel
šoust *vulg.* mrdačka, pích, šoustačka, šukačka, (neutr.) soulož, (odb.) koitus
šoustačka *vulg.* nabíječ, (neutr.) milenec
šoustačka *vulg.* píchačka, pracačka, pích, šuk, (expr.) číslo
šoustat *vulg.* šukat, (expr.) píchat, drbat, (neutr.) souložit
šovenství *zast. kníž., hanl.* šovinismus
špacír *ob. expr.* (neutr.) procházka, výlet (pěší)
špacírka *řidč.* ob. (neutr.) vycházkaový hůl
špacírovat (si) *ob. expr.* (hovor.) korzovat, (neutr.) procházet se
špaček 1 nedopalek, oharek (cigarety), (ob.) vajgl, (expr.) čvaňhák 2 *hovor.* špalíček (tužky)
 ► (*expr.*) **tlouct špačky** = (neutr.) **ušínat, klimbat**
špagát *ob.* 1 (neutr.) provaz, provázek, motouz, šňůra ► (*přen. expr.*) **nervy jako špagáty** = **pevné, silné** 2 *přen. sport.* (neutr.) provaz, šňůra, rozštěp (bočný)
špachtle stěrka, (roz)těrka
špajzka *ob.* (neutr.) spížírna, spíž
špalda *zeměd.* samopše
špalek *expr.* tupan, blbec, omezenec, (neutr.) hlupák
špaleta *stav.* ostění
španělka *slang. hud.* (neutr.) španělská kytara
španělštinář hispanista
špargl *ob.* (neutr.) chřest
špás *hovor.* 1 sranda (k pobavení), (neutr.) šprým, žert, vtíp, legrace 2 *expr.* sranda (drahá)
špášovat *hovor.* 1 (neutr.) žertovat, šprýmovat, vtípkovat, laškovat 2 (neutr.) laskat se, (kníž.) milískovat se, (expr.) šmajchlovat se, címat se
špatně 1 nevolno, zle, mdllo, (hovor.) nanic, (zhrub.) blbě 2 obtížně, těžce ♦ dobře (srozumitelný)

Elektronické verze slovníků na CD-ROM

Všechny tituly ediční řady „správně česky“ obsahují přiložené CD-ROM, které umožňují v titulu obsažené informace snadno vyhledávat a používat při práci na počítači.

Pravidla českého pravopisu

Aplikace byla připravena na míru tomuto titulu. Obsahuje jak popisnou, tak slovníkovou část, ukázky oken vidíte na protější straně. Mezi oběma okny lze snadno přepínat. K dalším přednostem patří:

- Pravopisný slovník, slovník antických jmen i slovník zkratek jsou sloučeny do jednoho hesláře, hesla z různých částí jsou barevně rozlišena.
- Slova se vyhledávají již po vložení prvních písmen.
- V hlavním okně vidíte ihned i okolní hesla, což zlepšuje orientaci ve slovníku.
- Oproti knižní verzi obsahuje další užitečné kapitoly, např. skloňování příjmení či zeměpisných jmen.
- Rychlé fulltextové hledání ve výkladové části.
- Možnost výběru ze dvou grafických vzhledů (skinů) – zeleného a bílého.

Slovník českých synonym a antonym

Tento titul využívá osvědčenou aplikaci EasyLex 2, která nabízí řadu unikátních výhod:

- Nejjednodušší možné ovládání: stačí posunout kurzor myši nad libovolné slovo v aplikacích jako Microsoft Office, Internet Explorer, Firefox, Outlook (i Express), Wordpad, Notepad, ICQ a dalších a v okně programu EasyLex se ihned zobrazí jeho synonyma (a antonyma).
- Vyhledá slovo napsané v libovolném tvaru (*šel* → *jít*, *ostřejší* → *ostrý*).
- Vyhledá i slova napsaná bez diakritiky (*vytecny* → *výtečný*).

Pokud máte zakoupen i některý z překladových slovníků EasyLex 2 pro angličtinu, němčinu, francouzštinu, španělštinu či ruštinu, můžete ho používat společně se slovníkem synonym v jedné aplikaci, stačí jen přepnout na jiný jazyk. Navíc získáte možnost zvolit si některý ze šesti grafických vzhledů (skinů).

Obsah

- 1 Výslovnost slov domácích
- 2 Hlásky a písmena české a
 - Písmena //a y/ý
 - Písmeno ě
 - Písmena ů a ů
- 3 Shoda
 - Souhláskové skupiny
 - Předložky s a z
- 4 Předpony s- a z-
- 5 Spřežky
- 6 Délky samohlásek
- 7 Přídavná jména na -o, -e
- 8 Přejatá slova
- 9 Velká písmena
- 10 Interpunkční znaménka
- 11 Dělení slov
- 12 Přímá řeč

5 Předložky s a z

Předložky s a z se v písmu rozlišují podle toho, s kterým pádem se ve větě pojí, a to bez zřetele k výslovnosti.

a) **Se 7. pádem**
Se 7. pádem se pojí předložka s (se).
s bratrem, s přítelem, s matkou, se psem, se strojem, s nimi, se mnou, s každým, se všemi ap.

b) **S 2. pádem**
S 2. pádem se pojí předložka z.
(jít) z talíře (vyjít) z domu (vstát) ze židle z postele (sebrat) z podlahy (přicházet) z náměs z hor z dovolené (létat) z květu na květu (sklizet) z pole

- 1 Seznam všech kapitol výkladové části
- 2 Výsledky fulltextového hledání
- 3 Posun v historii
- 4 Posun na předchozí či následující kapitolu
- 5 Přepnutí na slovníkovou část
- 6 Aplikace vždy nahoře
- 7 Změna nastavení - velikosti písma a grafického vzhledu
- 8 Informace o programu
- 9 Přehledně zobrazená vybraná kapitola

LINGEA

ars

2 ARS

argentinské peso
Arsinoe, -noy i Arsinoe [-é], -noy i neskl. ž.
art de-co [-ko], art deca [-ka] i art deca str.; 6. j. art decu i art deku
art-fakt, -u m.; 6. j. -u
Artemida i Artemis, -idy ž.
ar-te-ri-ál-ní příd.
ar-te-rie [-te-, -té-] i artérie, -e ž.; 2. mn. -ii
ar-te-ri-o-skle-ro-tic-ký [-ty-] příd.
ar-te-ri-o-skle-ró-za i arteriosklerosa, -y ž.
ar-tés-ký příd.
ar-te-te-ra-peut i artterapeut, -u m.; 1. mn. -ii; arteterapeutka i artterapeutka, -y ž.; 2. mn. -tek
ar-te-te-ra-pie i artterapie, -e ž.; 2. mn. -ii

- 1 Přepnutí na výkladovou část
- 2 Heslo ze slovníku zkratk – modře
- 3 Heslo ze slovníku antických jmen – modrozeleně
- 4 Heslo ze základního slovníku – červeně

Ukázka slovníku synonym

- 1 Synonyma
- 2 Antonyma
- 3 Zapnutí či vypnutí funkce přebírání slova pod kurzorem
- 4 Zadávací pole
- 5 Posun na další/předchozí heslo
- 6 Posun v historii
- 7 Nastavení
- 8 Zmenšení okna
- 9 Aplikace vždy nahoře

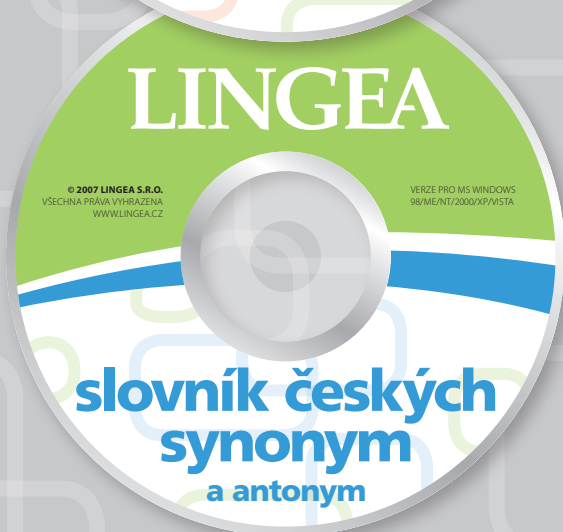
EasyLex2

jemný

1. hebký (plet), hladký, hedvábný, drobný (prach) + hrubý (povrch), drsný
2. tenký (nit), slabý (vit), malý, drobounký, nezřetelný, nepatrný (kníž.) subtilní + hrubý (obrys), velký (rozdíl), ostrý (zvuk), silný
3. citlivý, taktní, pozorný, uhlazený, noblesní, mírný, distingovaný + hrubý (chování), surový, drsný, nezdivořilý, neslušný
4. přesný (váhy), vnímavý (zrak), bystrý, citlivý
5. vybraný (lahůdka), lahodný, kvalitní (zboží), hodnotný

jemný

jemny

info@lingea.cz | www.lingea.cz

LINGEA S.R.O., BRNO, VACKOVA 9, TEL.: 541 233 160